

Hoe bruikbaar is de bron?

Werken met Historical Assessments of Thinking

Een *historical assessment of thinking* (HAT) is een goede werkwijze om leerlingen het beoordelen van de bruikbaarheid van bronnen te laten oefenen of te toetsen. Dit onderdeel van historisch denken en redeneren heeft vaak ook een plaats in het centraal examen. Hoe werkt een HAT en hoe zou een dergelijke opdracht kunnen worden beoordeeld?

Bart-Jan van Kleef was masterstudent geschiedenis bij de Lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen en is docent geschiedenis op het Greijdanus in Hardenberg. **Tim Huijgen** is universitair docent en vakdidacticus geschiedenis bij de Lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen.

¹ Wineburg, S. (1991). Historical problem solving: A study of the cognitive processes used in the evaluation of documentary and pictorial evidence. *Journal of Educational Psychology*, 83, 73-87.

² sheg.stanford.edu/list-history-assessments-thinking.

³ Smith, M., Breakstone, J., & Wineburg, J. (2019). History assessments of thinking: A validity study, *Cognition and Instruction*, 37, 118-144.

Met de snelle groei van 'fake news' neemt het belang van een kritische houding inzake bronnen toe. Daarnaast is het beoordelen van bronnen op bruikbaarheid een belangrijk onderdeel van het geschiedenisexamenprogramma. Om bronnen te beoordelen op bruikbaarheid zijn er volgens Wineburg drie strategieën te onderscheiden die leerlingen moeten beheersen.¹

Een eerste strategie is dat de leerling bronnen kritisch evalueren door na te denken over wie de bron schreef, wanneer en met welk doel (*sourcing*). Tevens moet de bron in een historische context geplaatst worden (*contextualization*). Ten slotte kunnen bronnen onderling worden vergeleken om overeenkomsten en verschillen te ontdekken, en deze te verklaren (*corroboration*). Soms wordt ook nog de strategie van *close reading* toegevoegd. Hierbij letten leerlingen op het gebruik van taal en woordkeuze van de auteur.

Historical Assessments of Thinking (HAT's) kunnen een goede manier zijn om formatief te evalueren of leerlingen bovenstaande strategieën beheersen, maar zijn niet echt bekend bij Nederlandse geschiedenisdocenten. Het principe van de HAT

is ontwikkeld door de *Stanford History Education Group* (SHEG) en op hun website staan meer dan honderd voorbeelden.² Bij de ontwikkeling van een HAT doorloop je als docent drie stappen:

1. Identificeer welk onderdeel van het historisch denken geëvalueerd moet worden.
2. Zoek relevante historische bronnen.
3. Ontwerp een rubric met drie niveaubeschrijvingen (competent-groeiend-basis).

Met de rubric kunnen docenten en leerlingen hun antwoorden classificeren waardoor het leerproces van leerlingen zichtbaar wordt. Hiervoor moeten de HAT's regelmatig worden ingezet, bijvoorbeeld aan het einde van een tijdvak of toetsperiode. Het is aan te raden om in de rubric voorbeeldantwoorden van leerlingen op te nemen bij de verschillende niveaus. Op deze manier hebben zowel leerlingen als docenten een beter beeld bij de verschillende niveaus. Bij sommige HAT's op de website van de SHEG zijn deze voorbeelden al opgenomen.

Snel inzicht

Het grote voordeel van de HAT's is dat ze op een praktische en snelle manier inzicht geven aan docenten en leerlingen in hoeverre leerlingen historische vaardigheden beheersen. Dit komt doordat HAT's een combinatie zijn van een gesloten keuze-optie (bijvoorbeeld eens/oneens of het selecteren van één gegeven uit een lijst met vier mogelijkheden) en een open antwoordmogelijkheid. Door te kijken naar de gesloten vragen kunnen docenten snel peilen hoe leerlingen ervoor staan met betrekking tot een specifieke vaardigheid, maar uitgebreidere feedback is tevens mogelijk wanneer antwoorden van leerlingen worden ingedeeld in de drie niveaus in de rubric. Als praktisch voorbeeld hebben wij twee verschillende HAT's vertaald die zich richten op het beoordelen van de bruikbaarheid van bronnen.

De eerste HAT gaat over de bruikbaarheid van een schilderij uit 1932 om de ontmoeting tussen de *Native Americans and the Pilgrim Fathers* in 1621 te onderzoeken. Het belangrijkste doel van deze HAT is dat leerlingen notie hebben van het gat in de tijd tussen de gebeurtenis en bron, en daarnaast de implicaties van dit gat voor de



FOTO: LIZA SUMMER VIA PEXELS.



Schilderij over de eerste Thanksgiving in 1621. Geschilderd door Jean Leon Gerome Ferris in 1932.

betrouwbaarheid van de bron kunnen uitleggen. De tweede HAT gaat over de Vietnamoorlog waarbij leerlingen moeten aangeven hoe bruikbaar een interview met de toenmalige Amerikaanse minister van Defensie is voor het verklaren van de Amerikaanse nederlaag. Het belangrijkste doel bij deze HAT is dat leerlingen het feit selecteren dat onthult dat de minister van Defensie (Melvin Laird) de schuld voor de Amerikaanse nederlaag in Vietnam wilde vermijden door de Zuid-Vietnamese troepen af te schilderen als onvoldoende toegewijd aan de strijd.

In de klas

Het werken met de eerste HAT in een combinatieklas havo/vwo 4 leert ons dat goede leerlingen in staat zijn om het gat in de tijd (1621 vs. 1932) te signaleren. In hun onderbouwing verschillen echter ook de goede leerlingen in diepgang. Sommigen noteren het tijdsverschil en leggen uit dat het schilderij niet heel betrouwbaar is. Anderen geven tevens aan dat zij informatie missen over de auteur van het schilderij: heeft hij het schilderij gemaakt op basis van goede bronnen?

Zwakkere leerlingen nemen geen notie van het gat in de tijd en nemen de bron aan als 'waar'. Op basis van deze inzichten kon de docent snel bepalen wie er nog uitleg (op maat) nodig had met betrekking tot deze vaardigheid. Ook uit onderzoek blijkt dat HAT's verschillende vormen van het historisch denken en redeneren zichtbaar kunnen maken.³

Veel geschiedenisdocenten willen graag formatief handelen in hun lessen, maar vakspecifieke en valide instrumenten die snel en praktisch inzicht geven in waar leerlingen staan, ontbreken vaak. HAT's bieden deze mogelijkheid. De drie ontwerpprincipes en voorbeelden in dit artikel laten zien hoe HAT's kunnen worden ontwikkeld. Wellicht is het een idee om een goede database met Nederlandse HAT's te lanceren? ►

HAT 1: De eerste Thanksgiving (opdracht)

Je ziet hier een schilderij over de eerste Thanksgiving in 1621. Geschilderd door Jean Leon Gerome Ferris in 1932.

EEN STELLING: Het schilderij *The First Thanksgiving* (1621) helpt historici de relatie te begrijpen tussen de Native Americans en de kolonisten (Pilgrim Fathers) in 1621.

VRAAG: Ik ben het eens / oneens met deze stelling (omcirkel de juiste keuze). Onderbouw kort jouw keuze.

Rubric

Om de vraag van de HAT correct te beantwoorden, moeten leerlingen zowel de datum van de gebeurtenis (1621) als de datum van het schilderij (1932) benoemen, en begrijpen dat de tussenliggende tijd de bron minder bruikbaar maakt voor een historicus die probeert meer te weten te komen over de eerste Thanksgiving.

Niveau	Omschrijving
Competent	De leerling legt uit waarom het tijdsverschil de betrouwbaarheid van de bron beperkt als bewijs van wat er gebeurde tijdens de eerste Thanksgiving.
Groeiend	De leerling evalueert de betrouwbaarheid van de bron, maar geeft geen volledige uitleg over de problemen die worden veroorzaakt door het tijdsverschil.
Basis	De leerling herkent het tijdsverschil niet en neemt in plaats daarvan het schilderij als waarheid aan of geeft een irrelevant antwoord.

Minister van Defensie
Melvin Laird spreekt
de pers toe in Saigon,
1971.



HAT 2: Vietnamoorlog (opdracht)

Gebruik het interview, de achtergrondinformatie en de aanvullende feiten om de vraag te beantwoorden.

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Dit interview met Melvin Laird werd in 1981 afgenomen voor een documentaire genaamd *Vietnam: een televisiegeschiedenis* die werd uitgezonden op PBS. Laird diende als minister van Defensie van de Verenigde Staten tussen 1969-1973.

INTERVIEW:

Interviewer: Er lijkt in dit land een gevoel te zijn onder de mensen dat de oorzaak voor de nederlaag in Vietnam niet de communisten in Vietnam waren, maar onze eigen politici. Kunt u daar op ingaan?

Laird: Nou, ik denk niet dat we in Vietnam zijn verslagen. Ik denk de Zuid-Vietnamezen werden verslagen. De Zuid-Vietnamezen werden niet verslagen door een gebrek aan materiaal of

training, maar vanwege een gebrek aan wil en verlangen om het hoofd te bieden aan de Noord-Vietnamezen en de toenemende steun die de Noord-Vietnamezen in die periode kregen van de Sovjet-Unie. De nederlaag was een nederlaag voor de Zuid-Vietnamezen. Daar is geen discussie over.

AANVULLENDE FEITEN:

1. Laird was minister van Defensie toen de VS hun troepen uit Vietnam terugtrokken.
2. Laird diende onder president Richard Nixon, die op 9 augustus 1974 na een schandaal aftrad, nadat er aanwijzingen waren dat hij een inbraak in het Watergate Hotel had verdoezeld.
3. Dit interview werd afgenomen zes jaar nadat het Noord-Vietnamese leger het Zuid-Vietnamese leger versloeg.
4. Volgens *The New York Times* hebben de Verenigde Staten 148 miljard dollar uitgegeven in Zuid-Vietnam van 1961-1975.

VRAAG: Welk van de bovenstaande feiten heeft als gevolg dat je twijfelt aan de betrouwbaarheid van dit interview als bewijs voor wie verantwoordelijk was voor de afloop van de Vietnamoorlog? *Feit ... [noteer hier het nummer] kan ervoor zorgen dat ik twijfel aan de betrouwbaarheid van het interview, omdat: ...*

Rubric

Om de vraag in deze HAT correct te beantwoorden, moeten leerlingen feit 1 selecteren en uitleggen waarom dit kan leiden tot twijfel over de betrouwbaarheid van het interview als bron voor het verklaren van het einde van de Vietnamoorlog. Feit 1 onthult namelijk dat Laird minister van Defensie was toen de Verenigde Staten hun troepen uit Vietnam terugtrokken. Laird wilde de schuld voor de Amerikaanse nederlaag in Vietnam vermijden door de Zuid-Vietnamese troepen af te schilderen als onvoldoende toegewijd aan de strijd. ■

Niveau	Omschrijving
Competent	De leerling kiest het juiste feit en legt uit hoe dit twijfel doet rijzen over de betrouwbaarheid van de bron.
Groeierend	De leerling selecteert het juiste feit, maar geeft geen adequate of volledige uitleg over hoe dit leidt tot twijfel over de betrouwbaarheid van de bron.
Basis	De leerling selecteert niet het juiste feit of selecteert het juiste feit, maar geeft geen relevante uitleg.